

Årsrapport 2014

Fylkesmannen i Vest-Agder

Innhold

I - Fylkesmannens beretning	Side 3
II - Introduksjon til embedets hovedtall	Side 6
III - Årets aktiviteter og resultater	Side 7
IV - Styring og kontroll i embedet	Side 15
V - Vurdering av framtidsutsikter	Side 17

I - Fylkesmannens beretning

Leders beretning

Jeg har herved gleden av å legge fram Vest-Agders årsrapport for 2014. Embetets resultater er gode og mitt inntrykk er at våre samarbeidspartnere er fornøyde. Jeg kommer tilbake til samarbeidet med KS og NAV nedenfor. Regionplan Agder 2020, som er vedtatt av begge fylkeskommunene på Agder, omtales også innledningsvis, på samme måte som planen for likestilling, integrering og mangfold (LIM-planen) beskrives særskilt her.

Internt på embetet har driften gått meget bra. For å kunne levere bedre tjenester til kommunene, gjennomførte vi i 2014 en krevende organisasjonsutviklingsprosess, som blant annet resulterte i etablering av en ny avdeling for Utdanning og barnevern fra årsskiftet 2014/15. Ny avdelingsdirektør for den nye avdelingen og ny fylkeslege tiltrådte samtidig ved årsskiftet. Midt i savnet etter to erfarne og dyktige direktører som gikk av med alderspensjon i 2014, er det interessant å konstatere at nye ledere tilfører embetet ny energi og andre perspektiver. Avgangen til utdanningsdirektør Gunnar Skaar og fylkeslege Kristian Hagestad ble markert med faglige seminarer og hyggelig samvær.

Departementets medarbeiderundersøkelse ble gjennomført med en svarprosent på 97! Resultatene var gode, men det er alltid rom for forbedring. Samtlige avdelinger har identifisert innsatsområder for oppfølging videre. De tiltak som er beskrevet i handlingsplanene, skal iverksettes i løpet av en toårsperiode. Embetsledelsen og ledermøtet følger opp. Personlig takker jeg mine medarbeidere for svært positiv tilbakemelding.

Generelt er mitt inntrykk at avdelingene har prioritert løpende saksbehandling og klagesaker når ressursituasjonen har krevet prioritering. Utadrettet virksomhet og utviklingsoppgaver har derved måttet stå tilbake på enkelte felt. Jeg støtter denne prioritering, men det er mitt håp at neste år vil gi anledning til å ivareta også sistnevnte oppgaver bedre.

Økonomisk var ressursituasjonen stram hele året, men blant annet ved hjelp av pålagt vakansekrav for ledige stillinger, balanserte budsjettet. Årsavslutning for embetets regnskap er alltid krevende, men tett oppfølging over året minimerer risikoen for merforbruk.

Fylkesmannen medvirket aktivt til markeringen av Grunnlovsjubileet i 2014. I tillegg til at en av våre yngre jurister var med i hovedkomiteen for jubileet, deltok jeg også personlig for å få i stand mange arrangementer i fylket, herunder ett på embetet.

På slutten av året kom en overraskende beskjed. Den 14. november vedtok Kongen i statsråd at de to fylkesmannsembetene på Agder fra 1. januar 2016 skal slås sammen. Det er etablert en partssammensatt styringsgruppe for gjennomføringen av sammenslåingen. Den overraskende beslutningen om sammenslåing er tatt godt i mot ved embetet. Det ble satt pris på at KMD ikke krevde at fagavdelingene flytter sammen før lokaliseringen av kontorsted for det nye fellesembetet er bestemt. Som en konsekvens av dette samtykket KMD til at jeg fortsetter min tjeneste som fylkesmann ut 2015, ut over oppnådd aldersgrense.

Kommunereformen

Embetet startet arbeidet med kommunereformen på forsommeren. Landbruksdirektør Dag Petter Sødal er tilsatt som prosessveileder og startet arbeidet 1. august. Han rapporterer at samarbeidet med KS Agder er nært og godt. Det holdes regelmessige samordningsmøter på toppnivå politisk og administrativt mellom KS Agder, begge fylkeskommunene og begge fylkesmannsembetene. I oppstarten var det viktigste å gi informasjon om reformen til enkeltkommuner og de tre faste regionsamarbeidene i fylket. I november konkluderte prosessveilederen med at trinn 1 i oppdraget var utført, dvs. at alle kommuner var kjent med reformen og i gang med vurderinger og utredninger. Embetet har fordelt 1 million kroner (av totalt 5) i prosjektskjønnsmidler for 2014 til kommunereformprosjekter, og tar sikte på minst tilsvarende for 2015.

Det er i alt 9 utredningsprosjekter mellom de 30 kommunene på Agder, hvorav 3 krysser fylkesgrensen. 4 prosjekter er rene Vest-Agder-konstellasjoner, og disse ligger i front med hensyn til framdrift. Det arbeides svært godt i mange av prosjektene, men forståelsen for reformbehovet er varierende. Noen kommuner er med i flere prosjekter, og det er foreløpig helt åpent hvordan retningsvalgene vil ende til slutt. Vi antar at fasen med retningsvalg vil starte i april. Ett prosjekt arbeider konkret mot løp 1, men det er uklart om dette kan lykkes.

KS peker på at kommunereformen vil gi muligheter til at Agderkommunene, både de som blir sammenslått og de som beholder gamle grenser, kan arbeide aktivt med å bygge «den nye kommunen»: En kommune som er i stand til å møte morgendagens utfordringer.

Kommuneøkonomi

Fylkesmannens hovedinntrykk er at kommuneøkonomien er under kontroll. I løpet av 2014 har vi meldt ut vår eneste ROBEK-kommune. Netto driftsresultat i 2013 for kommunene i fylket sett under ett var på 2,7 pst. I tillegg har kommunene i Vest-Agder i snitt relativt solide fondsreserver. Et særtrekk ved kommunene i Vest-Agder er gjeldssituasjonen. I de senere år har kommunene i snitt vært blant de to-tre fylkene med høyest netto lånegjeld. Utviklingen i rentenivået har derfor stor betydning for kommuneøkonomien Vest-Agder. Det er individuelle forskjeller både i forhold til gjeldsnivå og driftsbalanse. Vi ser også at det er krevende for kommunene å møte stadig nye behov for tjenester innenfor flere sektorer. Vårt inntrykk er at kommunene gjennom høy kompetanse på økonomistyring tilpasser driften til rammebetingelsene som gis i kommuneopplegget.

Regionplan Agder 2020

Planen er vedtatt av begge fylkestingene og har fem hovedpunkter:

- Arbeid med klimautfordringer – høye mål-lave utslipp
- Det gode livet – Agder for alle
- Utdanning – verdiskapning bygd på kunnskap
- Kommunikasjon – de viktigste veivalgene
- Kultur – opplevelser for livet

Fylkesmannen i Vest-Agder har bidratt til utarbeiding av Regionplan Agder 2020 og har satt i gang tiltak knyttet til planens hovedmål.

LIM-planen for likestilling, inkludering og mangfold er nå vedtatt

LIM-planen, Agder-fylkenes regionale likestillings-, inkluderings- og mangfoldsplan, ble vedtatt av Vest-Agder og Aust-Agder fylkesting i desember 2014. Planen er et klart svar på landsdelens utfordringer når det gjelder likestilling og levekår, og er utarbeidet som en del av oppfølgingen av Regionplan Agder 2020 og de to fylkenes regionale planstrategier. Det har vært gode medvirkningsprosesser som har involvert omtrent 200 personer med ulike ståsteder direkte. Prosjektlederens skriver: «Fylkesmannen i Vest-Agder har vært representert i den arbeidende prosjektgruppa, og fylkesmann Ann-Kristin Olsen har vært medlem av den administrative styringsgruppa og en tydelig ambassadør for planprosessen.»

Fra 2015 er LIM-planen regionens viktigste redskap for å styrke likestilling og levekår, og en viktig samarbeidsplattform for fylkeskommuner, fylkesmenn, kommuner og andre regionale instanser. Planen har et tolvårsperspektiv, og fokuserer på kjønn, etnisitet, funksjonsevne, alder, religion/livssyn, seksuell orientering/ kjønnsuttrykk/ kjønnsidentitet og sosial bakgrunn. LIM-planen behandler temaene demokratisk deltakelse, likestilt utdanning, et arbeidsliv for alle, likeverdige offentlige tjenester og trakassering og vold.

Det første handlingsprogrammet til LIM-planen ble utarbeidet parallelt med planen, og gjelder perioden 2015-2019. Sammen med nye tiltak og anbefalinger har det vært intensjonen å ta med tiltak som allerede er i gang, for å fremme erfaringsdeling og samhandling. Ett viktig eksempel er det omfattende prosjektet Likestilling som regional kraft (2012-2015) der Agdermodellen for likestilling er et delprosjekt. Denne modellen skal bli en struktur for systematisk likestillingsarbeid i kommunene og en bred likestillingsallianse der fylkesmannen også deltar. 2015 blir et pilot-år for gjennomføring av LIM-planen. Arbeidet skal følge-evalueres av eksterne helt fra starten.

Samarbeid med KS

Det kan være nyttig å gi noen eksempler på det gode samspillet som embedet hadde med KS Agder i 2014. Begge parter ønsker å utvikle dette videre. Partene er klare på at embedet og KS har forskjellige roller. Jeg vil fremheve at KS Agder i 2014 bidro med info og analyser for å belyse landsdelens utfordringer og på denne måten ga viktige bidrag til at kommunene i fylket aktivt kan arbeide for å løse sine utfordringer. Fylkesmannen i Vest-Agder og KS Agder samarbeidet i 2014 blant annet om utviklingen og samspillet i NAV. KS har stått for innsamling av nyttige data fra ulike kilder. KS arbeidet i 2014 aktivt for å styrke rådmannens internkontroll sett hen til det økende antallet statlige kontroller og tilsyn. KS, Kristiansand og fylkesmannen har et interessant samarbeidsprosjekt på dette feltet. Det beskrives senere i årsrapporten. I god dialog med embedet er KS opptatt av å styrke kompetansen til skolelederne og følger tett opp landsdelens utfordringer på likestilling og integrering.

Samarbeid med NAV

Fylkesdirektør Elisabeth Blørstad skriver: «Innledningsvis vil jeg bemerke at også i 2014 har samarbeidet mellom NAV Vest-Agder og Fylkesmannen vært meget bra. Dette kommer ikke minst til uttrykk gjennom de etter hvert mange arenaene vi samhandler på. Det være seg kompetansebygging overfor NAV - kontorene, felles personalsamling for alle ansatte, kvalitetskonferanse, ordfører- og rådmannskonferanse etc. Jeg opplever samarbeidet som både nyttig og nødvendig for byggingen og utviklingen av Nav i Vest-Agder. «

Fylkesdirektøren beskriver noen utviklingstrekk og nøkkeltall for 2014:

Arbeidsmarkedet

Ledigheten i 2014 var høyere i snitt enn den var året før. Ved utgangen av desember i 2014 var ledigheten f.eks. 9 % over tilsvarende måned i fjor. Den utjevningen mellom kjønnene man så i 1. tertial 2014 holdt seg gjennom året. Ledigheten for menn ble 8 % høyere i snitt i 2014, og for kvinner ble den 10 % høyere i snitt enn i 2013.

Samlet sett ble ledigheten i fylket over landsgjennomsnittet i 2014.

Utviklingen på områder med store utfordringer i fylket

Nedsatt arbeidsevne

Antallet personer med nedsatt arbeidsevne viste en fallende tendens i 2014 året sett under ett. I perioden april – juni steg antallet en del, men falt så en god del utover høsten. Dette samsvarer godt med at det hele tiden i 2014 var en fallende tendens i beholdningstallene for mottakere av arbeidsavklaringspenger.

Uføre

Når det gjelder utviklingen på uføre, så var det en stigning på omlag 560 personer gjennom 2014. Forklaringen er at en del av de konverterte sakene er blitt omgjort til uførepensjoner. At stigningen ikke er større i andel/antall kan tilskrives en både økende og aldrende befolkning, m.a.o. flere får overgang fra uføre til alderspensjon

Ungdom

Ungdom som faller ut av skoleverket er fortsatt en utfordring, men NAV i Vest-Agder har hatt et godt grep om denne gruppen i 2014. Til tross for en stigende ledighet generelt, har man greid å presse ned antall ledige ungdommer til under nivået for 2013

Sykefravær

Utviklingen innen sykefravær har vært svakt fallende. Pr 3. kvartal 2014 var det legemeldte sykefraværet 5,5 % mot 5,6 % året før.

Næringslivet i fylket 2014

Næringsstrukturen bærer preg av stor variasjon som omfatter alt fra et nettverk av små, familieeide bedrifter til store industribedrifter som i stor grad har utenlandsk eierskap. Kristiansands-regionen har markert seg som en viktig vekstkraft i landsdelen. De kystnære områdene på strekningen fra Arendal til Mandal har opplevd betydelig vekst, mens indre deler av Agder har hatt en svakere utvikling enn gjennomsnittet i regionen. Det er også særlige utfordringer i forhold til levekår lengst vest i fylket.

Vest-Agder er et av landets tyngste industrifylker, idet over 16 % av den yrkesaktive befolkningen er knyttet til industrien, mens det på landsbasis er noe over 8%.

Næringslivet i de to Agder-fylkene er preget av sterke klynger. Den største næringsklyngen i Vest-Agder er NODE (leverandørbedrifter til olje- og gasssektoren). NODE har fått status som GCE (Global Centre of Expertise).

Reiselivsnæringen har rike tradisjoner på Sørlandet og representerer en viktig verdiskaper i regionen. Dyreparken i Kristiansand har i mange år vært blant Norges aller mest besøkte reiselivsattraksjoner med rundt 900.000 besøkende årlig.

Agder Energi er en sentral aktør i norsk energiproduksjon og nærheten til Europa kan innebære betydelige vekstmuligheter for fornybar kraftproduksjon i årene fremover. De planlagte overføringskablene til kontinentet er avgjørende for videre utvikling.

Jeg ser behov for å styrke samarbeidet med næringslivet i fylket, men erfaring tilsier at det bør gjøres ved å bruke allerede etablerte arenaer. Tidligere initiativ overfor næringslivet har forsøkt å etablere nye møteplasser. Dette har vært meget vanskelig.

Avslutningsvis vil jeg konkludere med at 2014 har vært et aktivt år hvor vi i hovedsak har drevet virksomheten i henhold til egne planer og de målsettinger som vi er pålagt. Det er for meg som leder av fylkesmannsembetet i Vest-Agder en glede å kunne konstatere at ledere og medarbeidere på en utmerket måte har bidratt til at årets oppnådde resultater er meget tilfredsstillende.

Kristiansand, 20. februar 2015,

Ann-Kristin Olsen (sign.)

II - Introduksjon til embetets hovedtall

Fylkesmannen er statens representant i fylket og har ansvar for å følge opp vedtak, mål og retningslinjer fra Stortinget og regjeringen. Fylkesmannen er dessuten et viktig bindeledd mellom kommunene og sentrale myndigheter.

Fylkesmannen utfører ulike forvaltningsoppgaver på vegne av flere departementer. Fylkesmannen kontrollerer også kommunenes virksomhet og er klageinstans for mange kommunale vedtak. Fylkesmannen har derfor fagkunnskap på en rekke overordnede samfunnsområder, samtidig som vi besitter viktig lokalkunnskap.

Fylkesmannen skal også sørge for rettssikkerheten for den enkelte innbygger, virksomheter og organisasjoner ved å se til at grunnleggende prinsipper som likebehandling, likeverd, forutsigbarhet, uavhengighet, habilitet og rettferdighet blir ivaretatt i forvaltningen.

- Fylkesmannen er sektormyndighet på en rekke viktige politikkområder. Som sektormyndighet representerer Fylkesmannen flere departementer og underliggende direktorater og sentrale tilsyn.
- Fylkesmannen er rettssikkerhetsmyndighet som klageinstans for kommunale vedtak og som tilsynsmyndighet på sentrale velferdsområder som forvaltes av kommunene.
- Fylkesmannen er regional samordningsmyndighet for staten. Fylkesmannen skal blant annet samordne statlige virksomheter og deres arbeid mot kommunene.
- Fylkesmannen skal holde sentrale myndigheter orientert om viktige spørsmål i fylket og formidle relevant informasjon til kommunale, fylkeskommunale og statlige organer.

Fylkesmannen har også oppgaver for Kongehuset. Fylkesmannen er administrativt underlagt Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Fylkesmannens visjon er «**Kompetanse og rettssikkerhet**».

Fylkesmannen i Vest-Agder er har sitt kontor i Fylkeshuset i Kristiansand. Vi er organisert i 6 avdelinger og en beredskapsstab. Fylkesmannen i Vest-Agder har 115 ansatte fordelt på 103 årsverk i 2014. Det var flere endringer i ledelsen i 2014. Ledelsen består nå av:

- Fylkesmann: Ann-Kristin Olsen
- Ass. fylkesmann: Tom Egerhei
- Administrasjonsdirektør: Øivind Hamre
- Fylkeslege: Geir Stangeland (ny)
- Direktør for utdannings- og barnevernsavdelingen: Kristin Eidet Robstad (ny)
- Direktør for samfunnsavdelingen: Britt Møll Abrahamsen
- Fung. landbruksdirektør: Unni Svagård
- Miljøverndirektør: Ørnulf Haraldstad

Fylkesmannen gjennomførte i 2014 en OU-prosess for å gjennomgå organiseringen av embetet. Resultatet av prosessen ble en mindre endring av avdelingsstrukturen. Beredkapsoppgavene ble flyttet fra samfunnsavdelingen til en stabsenhet direkte under embetsledelsen. Den andre endringen var at oppdrag knyttet til barnevern, utdanning og barnehage er samlet i en ny utdannings- og barnevernsavdeling.

Fylkesmannen i Vest-Agder har et nært samarbeid med andre offentlige virksomheter. Vi vil særlig trekke fram samarbeidet med Fylkesmannen i Aust-Agder. De to embetene gjennomfører felles opplærings- og veiledningstiltak overfor kommunene, bl.a. knyttet til kommuneøkonomi. Det er nært samarbeid mellom fagavdelingene i begge embeter, bl.a. felles tilsyn på flere tjenesteområder. De to embetene arrangerer også felles etatsjefsmøter for statlige etatsledere i Aust - og Vest-Agder og felles beredskapsrådsmøter. Samarbeidet ble forsterket mot slutten av 2014 da det ble bestemt i Statsråd at de to embetene skal slå sammen med virkning fra 01.01.2016.

Fylkesmannen har også et svært nært samarbeid med NAV Vest-Agder om oppfølging og kompetanseoppbygging i de lokale NAV-kontorene. I gjennomføringen av oppdraget knyttet til Kommunereformen har vi et nært samarbeid med KS Agder. Vi har også en god dialog med Vest-Agder fylkeskommune om oppfølging av regionplanarbeidet. Fylkesmannen deltar også i kontaktgruppen som Statens vegvesen har etablert knyttet til planlegging av ny E 18/E 39 gjennom fylket.

III - Årets aktiviteter og resultater

1. Generelle samordningsoppgaver. Modernisering av offentlig sektor

Sentrale politiske føringer

Fylkesmannen vektlegger en god og samordnet styringsdialog med kommunene. Vi gjennomførte fire kommunemøter i 2014

Fylkesmannen etablerte i 2013 «Fylkesmannens tilsynsforum». Dette er en møtearena for alle statlige etater som har tilsynsoppgaver rettet mot kommunene. Her møter også de to revisjonsdistriktene i Vest-Agder, KS Agder samt fylkesrevisjonen. Hensikten er å ivareta den samordningsfunksjonen fylkesmannen har på tilsynsområdet etter kap. 10 A i kommuneloven. Forumet skal også sikre kompetanseoverføring mellom etatene. Vi har også iverksatt et eget utviklingsprosjekt på tilsynsområdet i samarbeid med KS Agder og Kristiansands revisjonsdistrikt. Gjennom dette prosjektet vil vi utvikle modeller for samarbeid mellom Fylkesmannens tilsynsvirksomhet på utdanningsområdet og den kommunale revisjonen. Målsettingen er å vurdere om noe av det statlige tilsynet kan ivaretas gjennom kommunerevisjonen og ev. rådmannens egenkontroll. Prosjektet finansieres av Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Innenfor kommuneøkonomi vektlegger embetet å jobbe forebyggende for å unngå at kommuner blir registrert i ROBEK-registeret. En viktig oppgave er å informere om det økonomiske opplegget og veilede kommunene i økonomiske planlegging. En annen viktig oppgave er å fokusere på måloppnåelsen i kommunene, gjennom bruk av KOSTRA-tall i styringsdialogen.

Embetet startet arbeidet med kommunereformen på forsommeren, og prosessveileder var på plass 1. august, se omtalen i kap. I

Det er i alt 9 utredningsprosjekter/konstellasjoner mellom de 30 kommunene på Agder, hvorav 3 krysser fylkesgrensen. 4 prosjekter er rene Vest-Agder-konstellasjoner, og disse ligger i front med hensyn til framdrift.

Vi har etablert et uformelt samarbeid med Kartverket i regionen for å sjekke behovet for grensejusteringer. Det er aktuelt å etablere et eget prosjekt for å se på grensen mellom Flekkefjord og Sokndal kommuner i den "delte" bygda Åna-Sira

Effekter

Vi vurderer vår kommunedialog som godt innrettet mot formidling av nasjonal politikk og forventninger til kommunene. Kommunemøtene har bred deltakelse fra politisk og administrativ ledelse i kommunene og hele Fylkesmannens ledergruppe deltar også. Vi mener at vi har funnet en form for kommunedialogen som bør videreføres, men hele tiden justeres for å fange opp nye politiske føringer og satsinger.

Det er tilfredsstillende igjen å kunne konstatere at ingen av Vest-Agder kommunene er å finne på ROBEK-lista, etter utmeldelsen av Lindesnes kommune våren 2014. Siden ordningen med Robek-registrering trådte i kraft i 2001 er det kun to kommuner (Vennesla og Lindesnes) i Vest-Agder som er blitt satt under statlig administrasjon. Fylkesmannen i Vest-Agders vurdering er at kommunene i fylket viser god økonomistyring innenfor gjeldene rammebetingelsene. Vår policy om å ha en god dialog og lav terskel for å imøtekomme kommunenes ønsker om veiledning, mener vi fungerer godt forebyggende for å unngå ROBEK-registrering. Vi har gjennomført informasjonsmøter om kommuneopplegget, vår og høst, som ledd i veiledningen. Skjønsmøter og kommunemøter gir oss en god oversikt over kommunenes utfordringer knyttet til tjenesteproduksjon. Når det gjelder kommunereformen merker vi økt pågang og ønske om bistand til å kartlegge økonomiske konsekvenser ved ulike sammenslåingsalternativ.

Vi disponerer 5 mill. kr til prosjektskjønn. Dette finansierer utviklings- og moderniseringstiltak i kommunene. Tilbakemeldingen fra kommunene er at dette er en finansieringsbistand som er helt avgjørende for å kunne gjennomføre innovasjon i kommunal sektor. Vi ønsker å videreføre denne satsingen. Kommunereformen er også et prioritert område for disse midlene. I 2014 har vi brukt 1 million kroner til kommunereformprosjekter, noe som vi vurderer som avgjørende for at kommunene har kommet godt i gang med å utrede ulike sammenslåingsalternativ.

Tilsynsvirksomheten virker effektivt som rettsikkerhetsstrategi. Vi er mer usikre på hvor stor effekt tilsynsvirksomheten og våre rapporter gir som grunnlag for kvalitetsutviklingene i de kommunale tjenestene. Vi mener at tilsynsvirksomheten bør kunne utnyttes langt mer effektivt enn i dag til å bygge opp kompetanse og kvalitet i den kommunale tjenesteproduksjonen. Dette er i stor grad opp til kommunene, men Fylkesmannen hadde ønsket at vi kunne ha økt ressursbruken til oppfølging av tilsynsvirksomheten for å bidra til å bedre kvaliteten i tjenesteproduksjonen.

Utfordringer og utvikling

Vi opplever at kommunene etterspør en aktiv dialog med kommunene. Det er imidlertid en utfordring å prioritere tilstrekkelig med ressurser til dette arbeidet.

Fylkesmannen bruker mye ressurser på tilsynsvirksomhet rettet mot kommunale tjenesteområder. Vi opplever imidlertid fortsatt at kommunene etterlyser bedre koordinering av Fylkesmannens og andre statlige etaters tilsynsvirksomhet. Både for tilsynsmyndighetene og kommunene er det svært ressurskrevende å gjennomføre et tilsyn, f.eks. som en systemrevisjon. For Fylkesmannen som samordningsmyndighet er det utfordrende å sikre at tilsynstrykket blir riktig fordelt mellom kommunene samt at de nødvendige risikovurderinger blir tillagt vekt som prioriteringsgrunnlag. Dette innebærer imidlertid også en utfordring for våre oppdragsgivende departementer/direktorater/tilsyn. Fylkesmannen mottar svært detaljerte krav til tilsynsvirksomheten. Dette kommer til dels i konflikt med mulighetene for å sikre en god samordning av tilsynsvirksomheten overfor kommunene med det resultat at noen kommuner kan få et stort tilsynstrykk. Svært detaljerte tilsynskrav kan også komme i konflikt med å muligheten til å gjennomføre tilsyn basert på enge risikoanalyser. Vi mener dette forholdet må vurderes nærmere i gjennomgangen av styringen av embetene.

Skattesvikten i 2014 og utviklingen i behovet for lovpålagte tjenester innenfor en rekke tjenesteområder som er vanskelig å planlegge for, er faktorer som vi ser skaper utfordringer for kommunene i fylket vårt. Sammenliknet med skatteanslaget i statsbudsjettet for 2014 som ble lagt frem høsten 2013, ble skatteinntektene 2251 mill. kr lavere for kommunene på landsbasis. 11 av våre 15 kommuner har en skattevekst i 2014 som er svakere enn landsnittet. Dette krever god økonomistyring. Regnskapsresultatet for 2014 vil vise hvordan kommunene våre har taklet dette. Så langt har vi ikke fått signaler om store regnskapsmessige underskudd. En foreløpig gjennomgang av årsbudsjett og økonomiplaner for 2015-2018 viser så langt ingen åpenbare ROBEK-kandidater.

Vi er spent på utviklingen i gjeld fremover. Her ligger Vest-Agder helt på topp, dersom vi sammenlikner gjennomsnittlig gjeld fylkesvis. Vi er bekymret for at noen kommuner kan tenke strategisk i forhold til investeringer i egen kommune, sett i sammenheng med muligheten for endringer i kommunestrukturen. Det lave rentenivået bidrar til at netto driftsresultat ved inngangen til 2014 er tilfredsstillende sett under ett for fylket. Gjeldsnivået varierer imidlertid betydelig mellom

kommunene og følgelig sårbarheten dersom renta stiger.

Levekårsproblematikken i vårt fylke er beskrevet i tidligere årsmeldinger og tør være godt kjent. I den varslede gjennomgangen av inntektssystemet, vil det være viktig for våre kommuner at kostnadsnøkkelene gjennomgås for å sikre at ulikheter i levekår utjevnes på en god måte.

2. Velferd, helse og personlig tjenesteyting

Helse- og omsorgsområdet

Resultater

Fylkesmannen gjennomførte 13 systemrevisjoner på helse- og omsorgsområdet i 2014, fire færre en volumkravet fra Statens helsetilsyn. De siste fire ble imidlertid gjennomført i begynnelsen av 2015. I tillegg til de landsomfattende tilsynene med helsestasjonsvirksomheten og kommunenes folkehelsearbeid, hadde vi tilsyn med distriktpsikiatriske senter (sammen med Aust-Agder og Telemark), helsemessig og sosial beredskap, fysioterapitjenester, barne- og ungdomspsykiatri og rusarbeidet i kommunene.

Vi behandlet 148 hendelsesbaserte tilsynssaker, en nedgang fra 2013 hvor vi hadde 177. Vi ligger likevel høyt sett i forhold til folketallet. Vi hadde 153 rettighetsklager, noe som er stabilt med 2013. På begge områder har vi oppfylt krav til saksbehandlingstid.

Av forvaltningsoppgaver ellers krever førerkortfeltet mye ressurser. Det har vært en økning i antall førerkortsaker til behandling i forhold til de to foregående år.

Vi er på landsbasis oppe på 2011-nivå, hvor den store økningen i hovedsak skyldtes fornyelse av førerkortklasse C1. Vi har grunn til å tro at økningen i 2014 blant annet kan ha årsak i at leger har blitt mer bevisst på å melde om ulike typer helsesvikt som ikke er forenlig med å inneha førerkort. Saksbehandlingen utgjør drøyt to årsverk.

På Omsorgsplan2015 har det særlig vært fokus på å spre gode eksempler og legge til rette for interkommunale nettverk hvor kommunene kan få inspirasjon og tips om hvordan jobbe med innovasjon. Vi har fokusert på spredning av gode prosjekter gjennom konferanser, nettverkssamlinger og studieturer, og fulgt med på prosjekter innen velferdsteknologi. Tilskuddsmidler har blitt bevilget til etablering av videreutdanninger og metodeutvikling som for eksempel avansert sykepleie relatert til samhandlingsrefomen/ kommunale øyeblikkelig døgnplasser, LCP-prosjekt (Liverpool care pathway) i 13 av 15 kommuner i Vest-Agder. Demensplan 2015 har særlig vært fulgt opp via ABC-opplæring og kompetanseheving. Inn på tunet – informasjon og fokus på samarbeid med frivillige organisasjoner og Utviklingspsykiatri for sykehjem og hjemmetjenester.

Alle 15 kommuner har nå mottatt oppstartsmidler til øyeblikkelig hjelp døgnbehandling (KØH). Vi har fulgt denne etableringen blant annet ved befaring ved virksomheten i Vennesla kommune. På samhandlingsområdet vil vi ellers trekke frem at elektroniske pleie- og omsorgsmeldinger (PLO-meldinger) nå kan mottas og sendes mellom helseforetak og samtlige kommuner både innen somatikk, rus og psykisk helse.

Det har vært et sterkere fokus på barn og unge feltet i 2014 fra vår side ved at vi både var med og arrangerte samlinger og deltok med innlegg på en sektorovergripende gruppe i embetet. Kommunene tok oppfordringen om å søke mer midler til kommunalt rusarbeid. Dette førte til at vi ble tildelt ca 4 millioner mer på slutten av året som la føring for at vi fikk økt bevilgningen for 2015. Fylkesmannen i Vest-Agder var dermed med og viste behov for tjenester når nye opptrappingsplaner for rus legges fram i 2015.

Utfordringer

Vi ser en stor utfordring i å få implementert folkehelsearbeid og -tenkning i kommunene. På dette området gjennomførte vi tre systemrevisjoner og 12 kartleggingstilsyn med bruk av egenvurdering, det vil si at vi hatt tilsyn med samtlige av fylkets kommuner. Det kom frem at seks av kommunene ikke hadde kommet i gang med folkehelsearbeidet. Vi har gjennom dette fått et solid innblikk i situasjonen i kommunene, noe som gir et godt grunnlag for vårt videre arbeid. Fylkesmannens tiltak for å styrke kommuners overvåkingsarbeid og fylkeskommunens kompetanse på folkehelsearbeid og et kunnskapsbasert folkehelsearbeid har vært basert på generell veiledning, rådgivning, foredrag på kommuneseminar/besøk/workshop, samt kompetansekurs for folkehelserådgivere.

Sosialområdet

Sentrale politiske føringer

«Fylkesmannen har et ansvar for oppfølging av lover, retningslinjer og veiledere og skal bidra til å gjennomføre nasjonal politikk i helse- og omsorgssektoren regionalt. Fylkesmannen skal føre tilsyn med at innbyggerne får de helse- og omsorgstjenester de har krav på i henhold til helse- og omsorgslovgivningen med forskrifter. Dette gjelder også de øvrige kommunale tjenestene i henhold til lov og forskrifter innen arbeids- og velferdsforvaltningen, barnevern, rusomsorg og utdanning. Sakene skal behandles innenfor fastsatte frister»

«Fylkesmannen skal bidra til at innsatsen i kommunale og fylkeskommunale tjenester rettet mot barn og unge med sammensatte problemer blir koordinert. Arbeidet sees i sammenheng med regjeringens innsats for bedre vilkår for barn som vokser opp i fattige familier, og innsatsen for å øke gjennomføring i videregående opplæring» (dette er felles for helse-, sosial-, barnevern- og utdanningssektoren).

Effekter

Måloppnåelsen på området vurderes som god knyttet til gjennomføring og oppfølging av de foreskrevne tilsyn, saksbehandlingstid på klagesaker og kompetansetiltak overfor NAV kontorene. Vi registrer, gjennom klagesakene, en økt kompetanse knyttet til saksbehandling og lovforståelse i NAV kontorene. Vi ser at NAV kontorene har utfordringer på det sosiale området knyttet til barnefattigdom, spesielt i forhold til barnerike innvandrerfamilier. Fylkesmannen er bekymret for utviklingen knyttet til drop-out i skolen. Arbeid knyttet til NAV i skole og liknende tiltak (Lindesnes Losen) er startet. Dette er et arbeid Fylkesmannen støtter økonomisk og gjennom deltagelse i referansegrupper.

Utfordringer og utvikling

Fylkesmannen har i 2014 hatt en økning av antall klagesaker etter lov om sosiale tjenester i NAV, økonomisk stønad. Gjennom tilsyn med tildeling og gjennomføring av kvalifiseringsprogrammet, er det avdekket avvik. Fylkesmannen har fulgt opp Nav kontorene med fagsamlinger knyttet til

kvalifiseringsprogrammet. Det har også vært opplæring med vekt på tjenesten «opplysning, råd og veiledning». Samarbeidet med Nav fylke er videreført, både på ledelses- og saksbehandlerplan. Kontakten med Nav-ledere og saksbehandlere på NAV kontorene er hyppig, og mye veiledning skjer ved telefonkontakt. Arbeidet med felles opplæringsplan/kursplan med NAV fylke er styrket, men vi ser at dette arbeidet kan bli bedre, spesielt når det gjelder samordning knyttet til barn og unge-feltet. Intern samhandling i embetet på dette området er igangsatt og vil videreutvikles i 2015.

Vergemål

Arbeidet som lokal vergemålsmyndighet har også i 2014 vært utfordrende både knyttet til dataprogram, mangelfull overføring av saker fra enkelte overformynderier, stor pågang av nye saker, etablering av hensiktsmessige rutiner for arbeide, samt kontrollsystemer. Tilleggsbevilgning på området har vært nyttet fullt ut.

Måloppnåelse

Vi har kort saksbehandlingstid knyttet til godtgjøringssaker og hasteoppnevninger. Det er ved utgangen av 2014 akseptabel saksbehandlingstid knyttet til opprettelse av vergemål, samt saker knyttet til bruk av kapital. Den største utfordringen knytter seg til kapitalforvaltning. Kontakten med vergene er god og tilgangen på nye verger er tilfredsstillende.

3. Oppvekst, barnehage og opplæring

Koordinering av arbeidet med barn og unge

Ifølge vårt oppdrag skal vi stimulere til samarbeid og samordning på tvers av etater og fagområder.

Et tiltak som har bidratt til dette er etablering av en arbeidsgruppe internt på tvers av avdelinger med fokus på barnekonvensjonen, «Sjumilssteget». Gruppen har samarbeidet om og gjennomført fylkeskonferanse om «Sjumilssteget» som et ledd i samhandlingsprosessen. Målgruppen for konferansen var kommunens politiske og administrative ledelse, ansatte og representanter for barn og unges medvirkningsorgan og frivillige organisasjoner. Det er planlagt at denne samarbeidsgruppen med fokus på barn- og unge skal videreføres i 2015.

Effekten av dette arbeidet mener vi vil bli at kommunale ledere på tvers av sektorer ser nødvendigheten av samarbeid for å kunne gi barn og unge de rettigheter barnekonvensjonen legger opp til.

Tilsyn og veiledning

I embetsoppdraget er det stort fokus på tilsyn både på barnehagefeltet og opplæringsområdet. Avdelingen har god kompetanse og lang erfaring med å føre tilsyn. Høsten 2014 var imidlertid krevende på grunn av lite ressurser. Avdelingen ble drevet med vakanse i en 100 % stilling fra mai til desember. Av den grunn måtte vi prioritere arbeidsoppgaver og har derfor ikke kunnet oppfylle aktivitetskravene til fulle. Det felles nasjonale tilsynet med fokus på elevenes utbytte av opplæringen er tidkrevende. Metodikken med å gi veiledning i god tid før tilsynene er en ordning kommunene setter pris på. De tre kommunene vi valgte ut dette året representerte tre ulike regioner. Veiledningen ble holdt i den kommunen som skulle få tilsyn, mens andre kommuner i samme region ble invitert til å delta. I følge tilbakemeldingene fra kommunene var dette nyttig. Vi la stor vekt på å peke på hvorfor vi fører tilsyn, og at vi ønsker at elevenes rettsikkerhet skal ivaretas på best mulig måte. Vi gav tilbud om informasjon eller veiledning for de som ønsket det.

Tilsynene i barnehagesektoren har hatt fokus på pedagognormen og det er avdekket at det er vanskelig å rekruttere nok pedagoger i enkelte kommuner i Vest Agder. Det er spesielt i distriktkommunene adgangen til å gi midlertidig dispensasjon fra pedagogkravet benyttes.

Utfordringene når det gjelder tilsyn, er å få inn relevant dokumentasjon på forhånd og videre å nå ut til kommunene med nok informasjon slik at de er godt forberedt til å ta i mot oss når vi kommer. En annen utfordring er å styrke og utvide læringseffekten av tilsyn vi gjennomfører. Dette handler i mange sammenhenger om interne grep og prioritering hos Fylkesmannen.

Vi erfarer at kommunene i stor grad opplever våre tilsyn og vår veiledning som nyttig. Temaet for det felles nasjonale tilsynet oppleves som relevant, og vi ser at skolene jobber aktivt med læreplanene. Likevel er det nødvendig med fortsatt fokus på dette arbeidet slik at gode rutiner gode rutiner er implementert. Effekten synes å være god i de kommunene som er godt forberedt. I noen kommuner inviterer skoleledelsen alle lærerne på skolen sammen med foreldre- og elevrepresentanter på åpningsmøte og sluttmøte, slik at de kan få del i informasjonen vi gir. Dette synes vi er et godt tiltak.

Klagebehandling

Via vår klagebehandling ser vi at de fleste av våre kommuner har mangelfull forvaltningskompetanse. I stedet for tilsyn på dette området er vi i planleggingsfasen av et tredagers kurs i saksbehandling og forvaltningsrett i Lindesnesregionen. Vi har stor tro på at dette vil være nyttig fordi kommunene ønsker kompetanseheving på dette området. Vi vil bygge på den erfaringen vi får fra dette kurset, og tilby det til de andre regionene dersom dette blir vellykket.

Klagesakene har i hovedsak vært behandlet innen tre måneder hos Fylkesmannen. Saksbehandlingen kan i enkelte tilfeller ta lang tid. I flere saker er det mangelfulle opplysninger og svak saksbehandling fra underinstansen, som i de fleste klagesaker er rektorer. Vi ser et stort potensial for å øke forvaltningskompetansen hos skoleeiere og skoleledere. Dette vil vi ta større ansvar for i 2015.

Vi erfarer at vår veiledning i forbindelse med klagebehandling gjør kommunene bedre i stand til å fatte enkeltvedtak og dokumentere i tråd med regelverket.

Kompetanseutvikling og rekruttering

Til tross for at avdelingen hadde redusert bemanning i deler av året, mener vi å ha utført oppdraget med å bidra til å styrke kompetanse og kvalitet i barnehagesektoren. Vår oppgave er blant annet å arbeide helhetlig og langsiktig med andre aktører i sektoren. Fylkesmannen har et godt og konstruktivt samarbeid med både kommunene, UiA og Utdanningsforbundet. Strategidokumentet «kompetanse for framtidens barnehage – 2014-2020» er styrende for vårt arbeid. Vi har hatt stort fokus på strategiens satsingsområder på våre møter med kommunene. Vårt inntrykk er at kommunene blir mer målbevisste og tydelige

i sine strategidokumenter. Alle kommunene søkte om statlige kompetansemidler i 2014.

Fylkesmannen har i flere år drevet et systematisk kompetanseløft i barnehagesektoren der den autoritative voksne, tidlig innsats, selvregulering og empatisk kompetanse har vært tema. Fylkesmannen har bidratt til at kommuneadministrasjon og ansatte har fått økt kunnskap om dette, samt fokus på kunnskap om implementering av strategier og endringsarbeid som et eget kompetanseområde

Flere kompetansehevede tiltak er igangsatt. Vi nevner KOMPASS som er et tiltak i samarbeid med UiA. Kurset er spesielt lagt til rette for assistenter med flerspråklig/flerkulturell bakgrunn. Videre nevner vi BASIS-kurs som er en kursrekke på fem kursdager «Barnefaglig kompetanse». Til slutt har vi for andre gang igangsatt «Barnehagebasert fagbrev».

Høyt læringsutbytte og kompetanseutvikling er viktige satsingsområder i grunnskolen. Flere statlige strategier er i gang. Strategien der fokus er satt på å heve læreres kompetanse har vært prioritert. Fylkesmannen har lagt stor vekt på informasjon om statens satsing på feltet, på midler til videreutdanning, vikamidler og stipendmidler til lærere som ønsker å søke på tilbudet. For første gang har de kommunale skoleeierne nå samlet sett benyttet seg av hele rammen for videreutdanning.

Vi deltar i alle program som ligger i oppdraget. «Ungdomstrinn i utvikling» har høy prioritet i vårt fylke. Alle våre kommuner deltar i dette programmet. Det legges stor vekt på betydning av at både kommunale ledere, rektorer og lærere er engasjert. Spesielt viktig er det at programmet blir implementert og at kommunale ledere har forventninger til de skolene som er med.

Når det gjelder «Vurdering for læring» er majoriteten av kommunene med. Dette er muliggjort ved bruk av pedagogiske sentre. Vår største kommune, Kristiansand, har sitt eget program FLIK – forskningsbasert læring i Kristiansand, men blir med i pulje seks.

Utfordringene når det gjelder utviklingsarbeid, er å få engasjert kommunens ledelse i så stor grad at de ulike satsinger blir prioritert. Effekten når satsingene er implementert er at lærere blir engasjerte og at dette igjen kan føre til at elevene får bedre utbytte av opplæringen.

Barnevern

Fylkesmannen skal bidra til et helhetlig og samordnet tjenestetilbud til utsatte barn og unge

I Vest-Agder er det 6 barneverntjenester som ivaretar oppgavene for de 15 kommunene, basert på interkommunalt samarbeid med vertskommuner. En kommune i Aust-Agder er med i et interkommunalt samarbeid med en kommune i Vest-Agder. Det ble i 2014 tildelt 5,3 nye stillinger til barneverntjenestene i fylket, i tillegg til de 26,5 nye stillingene som kom i perioden 2011-2013. Kommunene er etter satsingen bedre rustet til å møte den økte saksmengden i tjenesten.

Fylkesmannen har hatt fokus på samtaler med barn. På dette kurset deltok i tillegg til barneverntjenesten også ansatte fra barnehage, helsestasjoner, skoler og ansatte i psykiatrien. Dette er i henhold til embetsoppdrag. Vi har i tillegg startet opplæring i LEAN og vil videreføre dette i 2015. Fokus i denne opplæringen har vært å strukturere undersøkelser i barnevernet på en bedre og mer effektiv måte.

Kommunene har utfordringer i forhold til internkontroll og trenger en økt kompetanse på saksbehandling. Fylkesmannen er bekymret for mange av de barna/ungdommene som oppholder seg i institusjoner da de altfor ofte dropper ut av skole eller deltar i meget begrenset grad.

Vi har kort saksbehandlingstid knyttet til klagesaker. Der er ikke saker hvor saksbehandlingstiden overstiger 3 måneder. Ved klager hvor det blir iverksatt begrensninger i barn/unges liv på institusjoner, bli disse behandlet umiddelbart. Fylkesmannen mottar mange telefoner hvor det blir gitt råd og veiledning, både til kommuner og befolkningen for øvrig. Fylkesmannen vil fortsette arbeidet med å bistå kommunene med å videreutvikle og styrke kommunenes innsats på feltet barn og unge.

Måloppnåelsen på feltet vurderes som god.

Introduksjonsloven

Tilsynet vi gjennomførte etter introduksjonsloven (BLD) har kontrollert at deltakerne får et program som er på full tid og er helårlig.

Når det gjelder Introduksjonsloven er effekten tydelig. Flykningetjenesten (NAV) og voksenopplæringen må samarbeide. Vi får gode tilbakemeldinger om at nettopp dette tilsynet har vist hvor nødvendig samarbeidet er. (BLD)

4. Arealdisponering, byggesaker og universell utforming

Planarbeidet

Vi har de siste årene i økende grad deltatt tidlig i planprosesser, særlig i større prosesser som planlegging av riksveinettet, samt regionale planer som tar for seg senterstruktur og kollektivaksler. Vi mener vi lykkes godt med å synliggjøre de arealinteressene vi er satt til å ivareta, tidlig i planprosessene. Dette henger sammen med at vi har satt av ressurser i form av en egen plangruppe til å gjøre denne jobben. Samordnet areal- og transportplanlegging (ATP) er styrende for planleggingen i Kristiansand, selv om det også her gjøres arealdisponeringer som strider mot prinsippene for ATP. I de øvrige kommunene i fylket er ATP langt fra så fremtredende som premiss for planleggingen. Bruk av arealregnskap som grunnlag for arealdisponering i kommuneplanene er også fortsatt nokså fraværende. I denne sammenheng ser vi spesielt at de minst befolkede kommunene i fylket ofte legger ut uforholdsmessig store volum av utbyggingsområder i sine kommuneplaner i forhold til det begrensede byggepresset vi har i disse kommunene. I tilfeller der vi har vurdert utbyggingsvolumet som uforholdsmessig stort i forhold til behovet, har vi i slike saker likevel ikke fremmet innsigelse isolert på grunnlag av ATP. Vi har også eksempler på at vi i vår behandling av planforslag har akseptert nedbygging av dyrket mark i og nær kollektivknutepunkter og kommunesentra. Samtidig har vi påklaget flere dispensasjonsvedtak som åpner for bit-for-bit-nedbygging av dyrka mark i sentrumsnære LNF-områder med høyt byggepress.

Vi har i 2014 fremmet innsigelse til 22 planforslag og påklaget 6 dispensasjonsvedtak. Strandsonen er fortsatt et fremtredende konfliktområde, 3 av Fylkesmannens 6 klager på dispensasjonsvedtak er knyttet til strandsonen, og 3 er knyttet til jordvern. Innsigelsene er begrunnet i følgende hensyn, antall innsigelser i parentes: Barn og unges interesser (3), strandsonen (7), jordvern (1), naturmangfold (3), risiko og sårbarhet (3), landskap (3), vassdragsnatur (1), støy (2). Noen av planforslagene har flere innsigelser innenfor nevnte temaer til, derfor blir parentesene over summert høyere enn 22. Antall klager og innsigelser

Byggesaker

Resultater og effekt

Vi stadfestet i 2014 en større andel av klagesakene enn året før. Vi har hatt sterkt fokus på begrunnelser og dispensasjonsvurderinger, gitt kommunene veiledning og tatt de aktuelle temaene opp i møter med kommunene. At vi nå i større grad enn tidligere kan stadfeste kommunens vedtak, kan anses som et resultat av dette arbeidet. Etterspørselen fra kommunene om veiledning knyttet til plan- og bygningsloven er imidlertid større enn det vi kan etterkomme. Med begrensede ressurser har vi måttet prioritere klagesakene framfor veiledning. Når det gjelder utdrettet opplæring og informasjon om regelverket, samarbeider vi med fylkeskommunen og kartverket. Vi var med å arrangere konferansen «Fremtidens løsninger», bl.a. passivhus.

Utfordringer og utvikling

Fylkesmannen har i 2014 hatt fokus på saksbehandlingstiden for byggesakene. Gjennom ekstrainsats med bl.a. overtid, kom vi i juni ned mot 12 ukers saksbehandlingstid. I løpet av sommermånedene steg saksbehandlingstiden igjen. Ny innsats på høsten har forbedret situasjonen. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for alle klagesakene, herunder også planklager, er 3,8 måneder mot 6,2 måneder i 2013. Dette er en sterk forbedring, men vi er ennå ikke i mål. Innsatsen mot å nå lovbestemt frist vil fortsette. Det er fortløpende diskusjoner om prioriteringer, maler og rutiner. I perioder har planklagene vært nedprioritert. For planklagene isolert er gjennomsnittlig saksbehandlingstid 4,7 måneder.

5. Landbruk og næringsutvikling,

Sentrale politiske føringer

Landbruksavdelingens samfunnsoppdrag er å arbeide for matsikkerhet, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og bærekraftig landbruk i fylket. Det viktigste vi gjør, er

- å forvalte de inntekts- og velferdspolitiske tiltakene med tilhørende kontroll
- å sikre bærekraftig og fornuftig bruk av landbruksarealene og gjennom det et godt jordvern, miljøvennlig skogbruk og levende landskap
- å bidra til økt produksjon og næringsutvikling på landbruksbedriftene gjennom bruk av tilskuddsmidler, og gjennom regionalt samarbeid med næring og offentlig partnerskap. Dette er et langsiktig arbeid.

Vi opplever at det for tiden er en god og stedvis/tidvis optimistisk aktivitet i landbruket, med store investeringer i driftsbygninger for melk og sau. Det mobiliseres til økt produksjon av frukt og bær, lokalmat, produksjon av juletre og pyntegrønt og til å velge naturbruk i videregående skole. Avvirkningen i skogen er fortsatt høy, og med en tilhørende svært god og gledelig tilplanting etter hogst.

I kommunedialogen er det viktig for oss at landbruket har en naturlig og selvfølgelig plass i kommunenes næringsliv. Kommunenes holdning varierer naturlig nok med næringsomfang, men vi registrerer at flere ordførere etter hvert tar landbruket mer på alvor og setter næringa på dagsorden.

Vi er også opptatt av å samarbeide bredt regionalt, dvs i begge Agder-fylkene, og med øvrig tiltaksapparat innen entreprenørskap og næringsutvikling.

Landbruksavdelingen både ønsker og skal være et kompetansesenter for kommunene. Det forutsetter at vi har ressurser og kompetanse selv. Det har vært en utfordrende høst med utstrakt hørings- og møtevirksomhet for å bli oppdatert på lov- og regelverksendringer og forenklingsforslag. Mye av dette videreformidles raskt og effektivt til kommunene. Oppfølging og veiledning i den daglige saksbehandlingen er også viktig. Kompetansen i kommunen er varierende, men stort sett god og relativt stabil. I høst ble det etablert et felles landbrukskontor for fire kommuner (Marnardal, Audnedal, Lindesnes og Mandal). Dette er spennende med tanke på større fagmiljø og mer kompetanse på ett sted, og utfordrende mht. fagsystemene i landbruket, som enda ikke tar høyde for at kommuner «deler» tilskudd.

Staben vår er på 13 personer og 11,8 årsverk (2 i 40 % stilling), og vi merker godt at vi er midlertidig underbemannet. Landbruksdirektør Dag Petter Sodal ble prosessveileder for kommunereformen 1.august-14, og fylkesgartneren gikk av med pensjon 1. sept. Disse to ble erstattet med en midlertidig 40 % stilling på næringsutvikling, siden BU-ansvarlig gikk inn i stillingen som fungerende landbruksdirektør. Stillingsstopp i forbindelse med embets sammenslåing med Aust-Agder gjør det vanskelig å utvide arbeidsstokken med det første.

Regionalt bygde (RBU) - og næringsutviklingsprogram (RNP):

RBU Vest-Agder 2013-2020 har samme oppbygging og varighet som fylkeskommunenes Regionplan Agder 2020. RNP 2013-14 er felles med Aust-Agder, og skulle vært revidert i høst. Gjennom Regionplan Agder 2020 er det tre store planprogram i gang, bl.a ett om innovasjon og bærekraftig verdiskaping (VINN), der landbruk og marine næringer er en egen temagruppe. VINN skal etter planen vedtas i fylkestingene i juni 2015 etter en høring. Vi foretar derfor en enkel oppdatering av RNP for 2015 våren 2015, og planlegger en større revisjon til høsten der vi tar med oss prioriteringene i VINN-planen.

Inn på tunet (IPT):

Vi har en 40 % stilling til Inn på tunet-arbeidet. Vi har flere gode tilbydere som er i drift og flere som ønsker å starte opp. Utfordringen for de fleste er å få gode avtaler med en viss varighet, og kommunale budsjetter vanskeliggjør en ordentlig satsing på IPT-tilbud. En annen utfordring er at mange opplever KSL Matmerks godkjenningsordning som et veldig krevende og komplisert system å gjennomføre, og vi har av den grunn ikke nådd vår målsetting om 15 godkjente tilbydere i fylket. Dette er bekymringsfullt.

Vi har et godt internt samarbeid med andre fagavdelinger i embetet, og ser klare koplinger til andre avdelingens oppdrag mht barn og unge, Omsorg 2020 og psykisk helse og rus. Vi skulle ønske at koplingen til IPT kom klarere fram i andre departementers oppdrag.

Vi samarbeider tett med FMAA, og nå også med FMRO om nasjonal konferanse november 2015.

Vi er fortsatt med i et spennende faglig Antrozoologi-nettverk v/ UiA, som står bak flere aktiviteter og prosjekter:

1. «Dyreassisterte aktiviteter i en IPT-kontekst for rusavhengige i ettervern», et kvalifiseringsprosjekt høsten 2014 sammen med bruker- og pårørendeorganisasjonen A-larm og IPT-gården Kjerlingland Hest- og aktivitetsgård (Lillesand)

2. Forprosjekt knyttet til ungdom i faresonen (drop-outs) og IPT/dyreassisterte aktiviteter – med midler fra forskningsrådet PraksisVel. Vår fagansvarlige er prosjektmedarbeider her i 20% stilling fra 1.12.14 – 30.06.15.

2. UIA tilbyr et EVU-kurs innen «Dyreassisterte intervensjoner – samhandling mellom dyr og mennesker», 5 studiepoeng. Dette er veldig positivt som et ledd i vår målsetting om å øke kunnskapen, kjennskapen og kompetansen til studenter, yrkesaktive og tilbydere om bl.a. effekten av samspill mellom mennesker og dyr.

Økologisk landbruk

Det er nedgang i antall produsenter og økologisk areal i 2014 – nå er vi nede i 3%, og det er langt fram til målet om 15%. Nedgangen skyldes at melkeproduksjonen falt ut da videreføring av økologisk melk tok slutt på Agder.

Det er en slags skjebnens ironi at produksjonen går ned, nå som den generelle interessen og etterspørselen etter økologisk og kortreist mat er sterkt økende. Vi tror at et økt fokus på gründerskap og innovasjon kan være nyttig også i økologisk landbruk.

Handlingsplanmidler til økologisk landbruk ble overført til BU-midlene i 2014, og tiltak skulle heretter forvaltes etter forskrift. Vi brukte mye tid på å formidle praktiske konsekvenser av dette, noe som viste seg å være helt unødvendig siden BU-forskriften for midler til utredning og tilrettelegging ble opphevet fra nyttår 2015. Det er bevilget ca. 280.000 kr til økologiske prosjekter.

Vest-Agder har et tilknytningsprosjekt for økologisk jordbærproduksjon, knyttet opp mot Foregangsfylkene for frukt og bær (Hordaland/Sogn og Fjordane). Produksjonsmiljøet er svært lite og sårbart, og det har vært en del organisatoriske utfordringer hos prosjekteier, men det er optimisme fram mot sesongen 2015. Representanter fra landbruksavdelingen i begge fylker sitter i styringsgruppe for prosjektet.

Økt bruk av trevirke

Vi har deltatt i det regionale prosjektet AgderWood (-2014), med fokus på økt bruk av tre. Det har kommet opp mange gode pilotprosjekter for energieffektive bygg, med hovedvekt på trebruk.

Arrangementet «Trebiennalen» videreføres også, og har som mål å være en arena for utvikle Agder til en ledende trebruks-region.

Klimatiltak

Vi har ikke vært i front her, utover å delta i informasjonsprosjektet Bioenergi, som eies av Agder-fylkene, Telemark, Vestfold og Agderfylkene. Aktiviteten er imidlertid økende, spesielt i Listerregionen. Vi har bidratt til et forprosjekt v/Lista Bondelag om biogassanlegg i et tett og aktivt landbruksmiljø på Lista, som det nå er søkt om bygging av.

Vest-Agder er et prøvefylke for klimaarbeid (Miljødirektoratet). Landbruksavdelingen deltar her, og har fokus på landbruksvei og utfordringer med erosjon/skade grunnet økt avrenning.

Vi arbeider med å minske avrenning fra landbruket gjennom de ordinære miljø- og tilskuddsordninger. I Regionalt miljøprogram (RMP) er det lagt inn tilskudd til miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel. Tilskudd til grøfing vil også kunne redusere klimagassutslipp, men det er liten interesse for disse midlene fordi tilskuddssatsene sannsynligvis er for lave.

Kontroll

Vi har dyktige medarbeidere på kontroll, som i løpet av de siste årene har opparbeidet seg god kompetanse og rutine. I årets forvaltningskontroll av kommuner ble NMSK-tilskuddene tatt med i tillegg til produksjonstilskuddene. Vi oppdaget at det er atskillig klarere føringer og mer «støtteregulverk» for bruk og forvaltning av midler i jordbruket enn i skogbruket. Dette gir seg utslag i en håndtering som f.eks. kan være riktig i forhold til hensikten med midlene, men ikke helt i tråd med økonomireglementet – og det er brukt maler utarbeidet av Fylkesmannen til dette. Vi må derfor gå gjennom våre tidligere anbefalinger/rutiner først.

6. Naturressursforvaltning og miljøvern

Kartlegging av naturmangfold

Deler av fylket er godt kartlagt. I 2014 har vi prioritert kvalitetssikring av data og kartlegging av kystlynghei. Dataene blir stadig bedre og datasettet utvides for fylket. Gjennomført kartlegging bruker vi daglig til forvaltning av arter, naturtyper og til arealforvaltningen. Dette er svært nyttig kunnskap som vi trenger enda mer av. Resultatene og måloppnåelsen er god, men måloppnåelsen vil bli enda bedre med mer ressurser til ytterligere kartlegging.

Vannforskriften

Arbeidet med vannforskriften har blitt utført i henhold til oppdraget. Vi integrerer vannforskriften i all saksbehandling som gjelder vannforekomster. Rollen som miljøfaglig rådgiver overfor alle aktører er krevende.

Utfordring:

Et klart resultat av arbeidet er bedre hensyntagen til vannmiljøet i blant annet forurensningssaker og plan- og dispensasjonssaker etter PBL. Arbeidet med

vannforvaltningen har blitt mer helhetlig enn tidligere.

Forvaltning av verneområder

Forvaltning av verneområder går bra, men vi har ikke klart å ferdigstille alle forvaltningsplanene som forventet. Vi har prioritert å gjøre ferdig forvaltningsplanen for Listastrendene. Arbeidet med problematikken «fugl-ferdsel» pågår. Vi har satt i gang arbeidet med en omfattende restaurering av Slevdalsvann naturreservat. Samarbeidet med SNO er meget godt. Samarbeidet med de to verneområdestyrene er godt.

Utfordring:

Utfordringen med utarbeidelse av forvaltningsplaner er begrensede ressurser til arbeidet. Trenden er likevel at vi får opp nye planer og reviderer eldre planer. Dette gir oss et bedre grunnlag for forvaltningen framover. Prosessene med dette planarbeidet har gitt oss god kontakt med kommuner og grunneiere som blir nyttig i forvaltningen framover.

Villreinforvaltningen

Villreinforvaltningen går som planlagt. GPS-prosjekt på villrein i Setesdal- Ryfylke blir gjennomført etter oppsatt plan. Et mål med prosjektet er å få reinen til å ta i bruk en større del av leveområdene sør og vest i området. En forutsetning for å nå målet synes å være økt tetthet av dyr totalt sett. Trenden nå er økende bestandstetthet.

Villaks

Kalking av elvevannet er fortsatt nødvendig for å opprettholde de nye laksebestandene i fylket. Vi har arbeidet mye for å få i gang FoU-prosjektet «Krafttak for laks». Prosjektet vil arbeide med økt kunnskap om de nye bestandene, økt lakseproduksjon, negative effekter av vannkraftreguleringer på laksen, og verdiskaping med basis i de nye bestandene. Utfordringen er ressurser til dette arbeidet som vi mener er meget viktig for norsk lakseforvaltning. Resultatene av elvekalkingen i Vest-Agder er minst seks nye laksebestander og en verdiskaping som langt overgår kalkingskostnadene i flere av elvene.

Fremmede, skadelige arter

Fremmede, skadelige arter er et økende problem. Vi har gjort tiltak mot boersvineblom og rynkerose. Vi har samarbeidet med mattilsynet om en informasjonsfilm som kan vises på fergene til Color Line. Vi mangler bevilgninger til dette arbeidet. Spredning av fiskeartene sørv, ørekyt, suter og karpe er en trussel mot ferskvannskosystemene i fylket. Vi savner en avklaring i forhold til nasjonal strategi mot fremmede ferskvannsorganismer. De tiltakene vi har gjort mot fremmede arter virker der og da, men gir ingen endelig løsning på problemet

Tilsyn med forurensing

Tilsynsaktiviteten siste år har vært redusert som følge lav bemanning og skifte av saksbehandlere. Vi har i 2014 prioritert tilsyn med graveentreprenører for å se på håndteringen av forurensete masser ved bygge- og gravearbeider. Vi har deltatt på alle de sentrale tilsynsaksjonene. Det legges generelt for dårlig til rette for at tilsynsvirksomheten i fylkene kan øke. Vårt inntrykk er at tilsynsvirksomheten har stor positiv effekt, og at det er ønskelig med mer kontroll. Arbeidet med forurenset sjøbunn går bra. Mattilsynet har endret kostholdsradene for Kristiansandsfjorden. Det er nå tilrådelig å spise fisk/filet fra hele fjorden.

7. Samfunnsikkerhet og beredskap

Fylkesmannens kommunerettede arbeid i 2014 har bl. a. bestått i tilsyn med fire kommuner og øvelser i fire kommuner. Tilsynene har gitt gode resultater. Kommunenes forbedringspotensial ligger i samordning av risiko- og sårbarhets (ROS-) analyser og beredskapsplaner internt og med eksterne aktører og i lokal bearbeidelse av interkommunal ROS-analyse. To av tilsynene ble gjennomført sammen med helse- og omsorgsavdelingen. Dette er meget nyttig både for kommunen og for Fylkesmannen fordi man på den måten ser kommunens beredskap i et langt bredere perspektiv. Praksisen med disse fellestilsynene har utviklet seg gradvis og blitt stadig bedre. Vi har fått tillatelse av Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap og Helsetilsynet til å utarbeide felles rapport, noe som ytterligere bedrer samordningen av disse tilsynene.

Kommuneøvelsene i 2014 ble gjennomført med nytt scenario - ekstremvær. Forut for øvelsene ble det gjennomført en temadag med deltakelse fra kommunene som skulle øves i 2014, NVE, DNMI, Agder Energi, Post- og teletilsynet og Sivilforsvaret. Øvelsene ble gjennomført mer som case-øvelser enn spilløvelser. Representanter på sektor-/enhetsnivå deltok i tillegg til kriseledelsen. Etter hver øvelse ble kommunen bedt om å lage en evalueringsrapport med handlingsplan. Vi har fått meget gode erfaringer med denne øvingsmodellen, som gir god læring til alle involverte.

ROS Agder, fylkes-ROS utarbeidet i samarbeid med Fylkesmannen i Aust-Agder, ble tre år i 2014. Revisjonsarbeidet ble påbegynt i 2014 med ferdigstillelse i 2015.

Fylkesberedskapsrådene i Vest- og Aust-Agder gjennomførte felles møte i 2014 med terrortrusselen som tema. Rådet var ikke samlet utover dette.

8. Kommentarer til ressursrapportering

Kunnskapsdepartementet

Som nevnt under kunnskapsdepartementet mangler ressursrapportering på landsdekkende oppgaver, resultatområde 360, i oversikten. På kap 0525-01 er ressursforbruket 730 323 kroner og på fagkapitler 1 568 952 kroner. Totalforbruket på kap 0525-01 blir 5 267 014 kroner og på fagkapitler 2 957 665 kroner.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Resultatområdene 431 Tilsyn med kommunenes plikt til å sørge for et krisentertilbud og 440 Tilsyn med familievernkontor er ikke med i oversikten. Totalforbruket på disse to områdene er 53 021 kroner. Total sum for BLD blir 2 903 056 kroner.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Grunnet brevlig ompostering skal forbruket på resultatområde 600 Ressursbruk knyttet til adm/felles oppgaver/drift reduseres med 500 000 kroner. Totalt blir forbruket på KMD redusert til 30 425 345 kroner. Fylkesmannen i Vest-Agder fører alle felles administrative kostnader på resultatområde 600 i tillegg til lønnskostnader til ledelse og administrasjonsavdelingen. Dette er for eksempel kostnader til husleie, andre kostnader knyttet til kontorarealer, andel felleskostnader for fellestjenester i fylkeshuset, IKT-kostnader, telefon, porto og kontorekvisita.

Kostnader på fagkapitler er kostnader knyttet til prosessveileder for kommunereformen.

Se ellers eventuelle kommentarer under det enkelte fagdepartement

IV - Styring og kontroll i embetet

1. Fylkesmannens overordnede vurdering av styring og kontroll i embetet

Fylkesmannen benytter mål- og resultatstyring som grunnleggende styringsprinsipp. Vi har egen administrasjonsordning med tilhørende delegasjonsreglement. Hovedprinsippet er utstrakt grad av delegering av fag- og personalansvar til avdelingsdirektørene. Administrasjonsordningen angir hvilke saker som skal legges fram for embetsledelsen for beslutning og/eller orientering.

Vi har over flere år arbeidet med å implementere risikostyring som et sentralt element i virksomhetsstyringen, men må konstatere at dette også må være et prioritert satsingsområde i 2015. Den overordnede risikovurderingen har tatt utgangspunkt i følgende overordnede krav:

- Fylkesmannens evne til å oppnå fastsatte mål i tråd med tildelingsbrev og embetsoppdrag
- Fylkesmannens evne til å oppfylle overordnet krav om effektiv ressursbruk
- Vår vurdering av om sentrale risikoforhold er innenfor akseptabelt nivå

Denne svært overordnede gjennomgangen avdekker etter vår vurdering risikoforhold som vi må følge opp:

- Tap av medarbeidere med nøkkelkompetanse uten at vi har dubler kompetansen
- Et svært omfattende embetsoppdrag som krever stor ressursbruk bare for å sette seg inn i det, Embetsoppdraget er heller ikke utformet slik at det gir et godt grunnlag for prioritering av oppdragene. Det er absolutt en risiko for at enkelte oppdrag ikke blir fanget opp og utført.
- Sårbare systemer som kan føre til tap av vesentlig informasjon eller innsyn i sensitiv informasjon
- Manglende IKT-kompetanse blant våre medarbeidere som medfører at vi ikke får tatt ut hele effektiviseringsgevinsten av de store IKT-investeringene som er gjort.
- Risiko for at medarbeidere innen enkelte tjenesteområder kan bli utsatt for fare eller store personlige påkjenninger, f.eks. innen barnevern, sosialområdet, helse- og omsorg. Utfordringen her er at vi fortsatt ikke har sikker utforming av samtalerom m.v., og ikke tilstrekkelige rutiner for slike situasjoner.

Vi har arbeidet systematisk med systemsikkerhet og forvaltning av personsensitive opplysninger. Dette anses tilfredsstillende ivaretatt. Vi har også etablert et overordnet internkontrollsystem. Dette bør imidlertid gjennomgås og oppdateres. Det må også arbeides mer systematisk med å etablere kompetanse og forståelse for betydningen av systematisk risikostyring og internkontroll på alle nivåer i embetet.

2. Bemanning, kapasitet og kompetansesituasjonen i embetet

Fylkesmannen gjennomførte i 2014 en OU-prosess for å gjennomgå organiseringen av embetet, jf. omtalen i kap. II. Vi har i 2014 fått store endringer i ledergruppen ved at tre av avdelingsdirektørene er nytilsatt, samt at vi har fungering som landbruksdirektør. I påvente av at OU-prosessen skulle bli satt i verk fra årsskiftet har det vært vakanse i lederstillingen i den tidligere utdanningsavdelingen. Dette har gitt en krevende arbeidssituasjon på utdannings- og barnehageområdet i 2014, men er nå langt på vei rettet opp. Det var betydelig turn-over i stillinger i første halvår 2014, noe som også utfordret kompetansenivået og kompetansesammensetningen i embetet. I andre halvår 2014 var bemanningen nær fulltallig og stabil.

Vi opplever ikke spesielle problemer knyttet til å rekruttere stillinger til embetet. I enkelte stillingsgrupper er det imidlertid betydelig turnover. Det gjelder særlig juriststillingene i samtlige avdelinger.

Høy turn-over gir som effekt at det må brukes mye ressurser til opplæring av nye medarbeidere i embetet. Dette kan påvirke saksbehandlingstid og muligheten for å gjennomføre alle oppdragene.

Vi har i 2014 ikke gjennomført en systematisk kompetansekartlegging eller utarbeidet en kompetanseplan. Det er et arbeid som vil bli prioritert når vi etablerer det nye embetet for Aust- og Vest-Agder 01.01.2016. Vi erfarer imidlertid at vi har medarbeidere med høy kompetanse som leverer tjenester med høy kvalitet. Vi har tidligere hatt utfordringer med saksbehandlingstida for behandling av klagesaker etter plan- og bygningsloven. Gjennom systematisk innsats blir nå disse sakene i hovedsak behandlet innen fastsatt frist.

Forvaltning av vergemål er fortsatt en hovedutfordring. Dette må særlig tilskrives svikt i dataløsningen. I andre halvår 2014 har saksbehandlingstiden vært akseptabel for opprettelse av nye vergemål. Hovedutfordringen er kapitalforvaltningen. En vesentlig årsak til at vi har en bedre situasjon på området i slutten av 2014, er en ekstraordinær arbeidsinnsats fra medarbeiderne på området. Det kan ikke planlegges med tilsvarende individuell ekstrainsats framover, så vergemålsforvaltningen vil fortsatt være et av våre risikoområder som må følges nøye.

3. Prosjekter og igangsatte tiltak knyttet til embetets systemer

JobbNorge:

Fylkesmannen innførte rekrutteringsverktøyet Jobbnorge i 2014. Dette er et nettbasert rekrutteringsverktøy som håndterer hele rekrutteringsprosessen fra publisering, via søknadsbehandling, til innstilling. Kommunikasjonen med søkerne foregår også via verktøyet, og bruk av verktøyet har ført til en effektivisering av rekrutteringsprosessen.

SAP-Tid:

Fylkesmannen i Vest-Agder har vedtatt innføring av SAP-Tid. Systemet har blitt prøvd ut i deler av embetet og skal gjennomføres for alle fra 01.01.2015. Registrering av arbeidstid i SAP-portalen gir en mer helhetlig behandling av ansattes arbeidstid og lønn. Det blir enklere å ta ut oversikter og rapporter i samme system. Tidligere har Fylkesmannen benyttet tjenester i WinTid.

Sikker utskrift:

Anskaffelse av nye kopimaskiner/printere i 2014 har gitt en bedre løsning for gjennomføring av sikker utskrift – Follow-me print. Dette er et prioritert tiltak i

4. Oppfølging av avdekkede svakheter/utfordringer, herunder revisjonsmerknader fra Riksrevisjonen

Det har vært gjennomført tilsyn fra Datatilsynet hos Fylkesmannen i Vest-Agder 24. januar 2014. I utarbeidet kontrollrapport fra Datatilsynet fremkom varsel om at Datatilsynet vil fatte vedtak om pålegg med hjemmel i personopplysningsloven § 46, jf. Forskriften § 2-2.

Fylkesmannen har utarbeidet dokumentasjon og redegjort for at avvikene i kontrollrapporten er lukket.

I kontrollrapporten ble følgende avvik påpekt:

- oversikt over hvilke behandlinger av personopplysninger som foretas og hvilke opplysninger som inngår i disse.
- manglende dokumenterte rutiner for ivaretagelse av enhver krav om innsyn i Fylkesmannens behandlinger og den registrertes rett til innsyn i egne opplysninger etter personopplysningsloven § 18.
- ikke utfordrig rutiner for å gi tilstrekkelig informasjon til den registrerte i samsvar med personopplysningsloven § 19 og 20.
- virksomheten skal etablere dokumenterte rutiner for sletting av personopplysninger og sikre at sletting foretas i følge bestemmelsen i loven.
- virksomheten må gjennomføre risikovurdering for å klarlegge sannsynligheten for og konsekvenser av sikkerhetsbrudd.
- virksomheten må gjennomføre sikkerhetsrevisjon av bruk av sikkerhetssystemet jevnlig, personopplysningsloven § 13.

Fylkesmannen har på bakgrunn av ovennevnte oppdateringer av prosedyrer og nye rutiner, gjennomført sikkerhetsrevisjon 13.10.2014. Ledelsens gjennomgang finner at informasjonssikkerhetspolicyen i embetet er hensiktsmessig, tilstrekkelig ivaretatt og at den tilfredsstillende relevante krav til personopplysningsloven og forskriften.

5. Vesentlige forhold knyttet til personalmessige forhold og arbeidsmiljø

Se eget avsnitt under del IV, angående »Bemanning, kapasitet og kompetansesituasjonen» og under del V.

V - Vurdering av framtidsutsikter

1. Endringer i våre rammebetingelser

Fylkesmannens framtidige evne til å løse samfunnsoppdraget vil i stor grad bero på endringer i våre omgivelser, både lokalt, nasjonalt og globalt, og endringer i våre interne rammebetingelser. Det vil føre for langt å gjøre en omfattende analyse av dette, men noen forhold kan løftes fram.

Norsk økonomi står ved et veiskille. Vest-Agder er del av en sårbar landsdel. Med det taktskiftet vi står foran, er vårt fylke utsatt. Fylkestinget i Vest-Agder drøftet nylig utfordringsbildet i fylket og spurte hva fylket, som har en sårbar næringsstruktur, skal leve av i fremtiden. De siste årene har vi nytt svært godt av veksten i den oljerelaterte delen av næringslivet. Dyktige aktører har skapt tusenvis av arbeidsplasser gjennom utvikling av teknologisk avanserte leveranser til oljeindustrien, verden rundt. Forskning viser imidlertid at bortsett fra den oljerelaterte virksomheten har sysselsettingen i industrien på Sørlandet gått ned. Den øvrige veksten i sysselsettingen har stort sett skjedd i offentlig sektor. Samtidig stiller vår landsdel svakt på flere områder som er viktige for fremtidig vekst. Ett av disse henger sammen med høyere utdanning. Sørlandinger tar det i mindre grad enn andre. Den vedtatt Regionplan Agder 2020 beskriver utfordringer på flere felt. Det kreves omstilling og ny vekst i fremtidsrettede næringer. Utfordringsbildet er komplisert.

Vest-Agder hadde 01.01.2015 180 877 innbyggere. Veksten i innbyggertallet var 1,3 % i 2014. Vest-Agder er blant de fylkene i landet med størst befolkningsvekst. Bare Rogaland, Sør-Trøndelag og Oslo og Akershus hadde større vekst i 2014. Alle kommunene i Vest-Agder hadde økning i folketallet i 2014. Økningen var størst i Lyngdal (2,9 %), Søgne (1,9 %) og Kristiansand (1,7 %) og minst i Åseral, Marnardal og Hægebostad (alle 0.2 %).

Sentralbanksjef Øystein Olsen pekte i sin årlige tale på behovet for at norsk økonomi nå starter omstillingen fra en høylønnsom næring som olje og gass til mer kompetansebaserte næringer for fremtiden. Han uttalte videre: «Fallet i oljeprisen det siste halvåret har vært betydelig. Selv om prisen skulle komme noe opp igjen, har vi fått en påminning om usikkerheten knyttet til fremtidige inntekter. Lavere oljepriser innebærer at fondet vil vokse langsommere enn tidligere anslått. På lengre sikt blir det i så fall mindre penger å rutte med. Handlingsrommet i finanspolitikken er redusert».

Produktivitetskommisjonen, som la fram sin rapport 10. februar i år, beskriver at vi står overfor alvorlige utfordringer i tida som kommer. Kommisjonen peker for eksempel på at Norge har alvorlige kostnadsproblemer innenfor samferdselssektoren. Det er 60 prosent dyrere å bygge vei i Norge, enn å bygge samme type vei i Sverige. Utvalget mener også at en stor del av samferdselsprosjektene som bygges i dag er samfunnsøkonomisk ulønnsomme. Kommisjonen viser også til at bare 58 prosent av studentene i høyere utdanning fullfører en grad i løpet av ti år. Utvalget påviser dessuten at kunnskapsproduksjonen på alle nivåer er lite effektiv i Norge. Dette forplanter seg selvsagt til effektiviteten og rammevilkårene for næringslivet og den offentlige tjenesteproduksjonen. I tillegg er Norges utfordring, sammenliknet med våre naboland, at næringslivet er lite variert. Med nedgang i petroleumsnæringen må vi prestere bedre i andre næringer. Da er det bekymringsfullt at vi bare produserer middelmådig gjennom hele det offentlige kunnskapsløpet. Rattsø-utvalget konkluderer med følgende: «Kunnskap er den viktigste kilden til økt produktivitet.» Produktivitetsvekst i Norge må bygge på kunnskap. Derfor er kommisjonen bekymret for at Norge bruker mye ressurser på utdanning, mens resultatene i grunnskolen er middels i internasjonale sammenlikninger og frafallet i videregående skole er høyt. «Det reiser spørsmål ved om eierskapet til og ledelsen av skolene er profesjonelt nok i kommunesektoren,» mener kommisjonen. Produktivitetskommisjonen peker også på at det er behov for effektivisering av offentlig sektor. Til tross for stor økning i ressursbruken de siste årene, er det ikke tilsvarende bedring i resultatene og kvaliteten på offentlige tjenester. Kommisjonen mener bl.a. at offentlig sektor må få tydeligere mål og dermed krav til hva som skal leveres. Det vil få virkning også for vårt embete hvis rapporten følges opp.

Ovennevnte endringer i budsjettammer og styring av offentlig sektor vil få betydning for fylkesmannsembetets rammebetingelser og oppdrag. Samtidig arbeider KMD med en ny modell for styring av fylkesmannsembetene som vil medføre konkrete endringer i styringsdialogen med våre oppdragsgivende departementer og direktorater. Sannsynligvis vil det bli mindre aktivitetsstyring og større grad av overordnet målstyring. Det innebærer at embetet får større mulighet til å velge virkemidler og satsingsområder ut fra lokale og regionale utfordringer. Det kan kreve endret kompetanse blant våre medarbeidere.

Vest-Agder er et fylke med en høy andel sysselsatte innen leveranser til olje- og gassektoren. Ca. 10 000 ansatte er direkte knyttet til disse næringene. Vi opplever nå fall i prisene på råolje og allerede de første varslere om omfattende nedbemanning innen denne sektoren. Dette vil kunne gi direkte og indirekte konsekvenser for flere av de velferdstjenestene vi har oppdrag knyttet til. Lavere kronekurs gir et konkurransefortrinn for eksportnæringene, og Vest-Agder er det fylket i landet som har høyest eksport av bearbejdede råvarer pr. innbygger. Dette kan muligens motvirke noe av den negative effekten av fallende råoljepris, men vi må samtidig erkjenne at fastlands-industrien ikke etterspør den samme kompetansen som nå blir fristilt fra olje- og gassektoren.

Den økonomiske og politiske situasjonen i våre europeiske naboland og krigsområder kan gi endringer i arbeidsinnvandring og øke behovet for å ta mot flyktninger. Dette vil i stor grad påvirke fylkesmannens samfunnsoppdrag knyttet til integrering og andre velferdsoppdrag.

Klimautfordringene har foreløpig hatt relativt liten betydning for gjennomføringen av våre oppdrag. Nye internasjonale og nasjonale forpliktelser kan innebære at klimahensynene blir langt sterkere premisser både for våre forvaltningsoppgaver innen klimatilpasning og utslippsreduksjon. Det vil også kunne påvirke vår egen drift gjennom å tvinge fram alternativer til utstrakt bruk av bil og fly i reisevirksomhet, f.eks. mer bruk av videokonferanser og digital kommunikasjon. Det kan samtidig også være et effektiviseringstiltak. Embetet driver et pilotprosjekt på klimatilpasning.

Produktivitetsutvalget konkluderer med at «en omfattende reform av kommunestrukturen fremstår som helt sentral for å få til en effektiv bruk av ressursene i sektoren», men professor Rattsø presiserer at det aller viktigste tiltaket for å øke produktiviteten er å få realisert effektive kollektivløsninger. Kommune- og regionreformen vil kunne gi vesentlige endringer for Vest-Agder. Dersom vi får en vesentlig reduksjon i antall kommuner og overføring av vesentlig nye oppgaver til kommunene, vil det måtte utløse en ny arbeidsdeling mellom regional stat og kommunene og et behov for endret kompetanse og nye arbeidsformer på embetet.

Demografiske endringer må håndteres. Vi vil oppleve en utvikling i retning av at en stadig større del av befolkningen består av eldre. Dette vurderes ikke til å gi vesentlige utfordringer for Fylkesmannen på kort sikt, men det er helt vesentlig at kommunene allerede nå planlegger for å dimensjonere tjenestetilbudet for en annen befolkningssammensetning

Vi er allerede i gang med å forberede sammenslåingen av embetene i Aust- og Vest-Agder til ett nytt embete fra 01.01.2016. Det innebærer at vi får et nytt embete med ca. 215 medarbeidere som har svært bred kompetanse og god kapasitet.

Rekrutteringssituasjonen på Sørlandet er generelt gunstig. Begge Agderfylkene framstår som attraktive regioner å flytte til.

Ressurssituasjonen. Budsjettmidler, personell, kompetanse, teknologi m.v. er avgjørende for at vi skal kunne gjennomføre våre oppdrag.

Embete må ha fortsatt fokus på lederutvikling og vektlegger føringene som er gitt i statens nye lederplakat. Her framheves det at god ledelse bidrar til at forvaltningen har gjennomføringskraft, oppnår resultater for samfunnet og har attraktive, moderne arbeidsplasser. Forvaltningen skal fremme demokrati og rettssikkerhet og stå for faglig integritet og effektivitet. Vi vil bestrebe os på å følge opp statens føring.

Embete må øke graden av digitalisert tjenestetilbud til våre brukere. Det gjelder både kommuner og førstelinjetjenester til publikum.

2. Vurdering

Endringer i våre omgivelser vil gi endringer i de samfunnsoppdragene vi skal løse. Økt arbeidsledighet, økonomisk stagnasjon og endringer i flyktingestrømmer, kan redusere presset på areal- og miljøressursene, men øke behovet for velferdstjenester. Dette må Fylkesmannen kunne tilpasse seg til ved å overføre ressurser og kapasitet internt i embetet. Dette vil være fullt mulig med den kompetanse og omstillingsvilje vi har i embetet i dag.

Omstilling til en mindre oljedrevet nasjonaløkonomi vil kreve at offentlig sektor, og dermed fylkesmannsembetet, må tilpasse seg en situasjon med innstramminger i statsbudsjettet årlig.

Behovene for endret styring av offentlig sektor slik Produktivitetskommissjonen peker på, vil få betydning for fylkesmannsembetets rammebetingelser og oppdrag. Som et ledd i dette arbeides det også med en ny modell for styring av fylkesmannsembetene som vil medføre konkrete endringer i styringsdialogen med våre oppdragsgivende departementer og direktorater. Det går mot mindre aktivitetsstyring og større grad av overordnet målstyring. Det innebærer at embetet får større mulighet til å velge sine virkemidler og satsingsområder ut fra lokale og regionale utfordringer. Det kan kreve endret kompetanse blant våre medarbeidere.

Klimautfordringene bør føre til økt bruk av teknologi som videokonferanser o.l. for å redusere bruk av bil og fly i tjeneste. Dette vil samtidig være et effektiviserings tiltak. Vi har teknologien i dag, men den må tas i bruk. Her har også oppdragsgivende departementer/direktorater et ansvar. Fylkesmannen vil kunne tilpasse seg dette raskt og bør dessuten være foregangsmenn på feltet.

Kommune- og regionreformen vil antakelig medføre en endret ansvars- og funksjonsfordeling mellom Fylkesmannen og kommunene. Vi må være åpne for å tilpasse oss situasjonen etter stortingets behandling av de aktuelle proposisjonene våren 2017.

Sammenslåing av fylkesmannsembetene i Aust- og Vest-Agder bør føre til at vi får et nytt og enda bedre embete fra 2016 og videre framover. Vi anser at dette vil gi oss langt bedre muligheter for å møte de utfordringene som endringer i våre omgivelser vil utløse. Forutsetningen for at det nye embetet skal lykkes i å møte de nye utfordringene vil imidlertid avhenge av at ressurs situasjonen ikke svekkes.

Regjeringen har fokus på å fornye, forenkle og forbedre den norske forvaltningen. Ledelse er en forutsetning for å lykkes i dette endringsarbeidet. Det innebærer at fylkesmannsembetet må ha kontinuerlig oppmerksomhet rettet mot lederutvikling på alle nivåer i organisasjonen. Når vi etablerer et nytt embete fra 01.01.2016 blir dette særlig viktig.

Økt digitalisering av våre tjenester vil kreve økt IKT-kompetanse i alle deler av embetet; både hos de som har drifts- og utviklingsansvar for IKT-området og blant saksbehandlere og ledere. Begrepet Den digitale Fylkesmann må gis innhold og bidra til mer effektiv og bedre tjenesteproduksjon